Methods and objects of chemical analysis, 2019, Vol. 14, No. 4, 224–225

ПАМ'ЯТІ ОЛЬГИ АНТОНІВНИ ЗАПОРОЖЕЦЬ*
IN MEMORY OF PROFESSOR OLGA ZAPOROZHETS (1958-2019)

Колектив кафедри аналітичної хімії
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

28 жовтня 2019 року трагічною сторінкою увійшло в Книгу Пам'яті Шевченкового університету – передчасно пішла з життя вчена зі світовим ім'ям, професор, доктор хімічних наук, академік Академії наук вищої школи України, завідуюча кафедрою аналітичної хімії Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Ольга Антонівна Запорожець**.

Увесь свій життєвий шлях Ольга Антонівна присвятила самовідданій науковій та педагогічній праці на хімічному факультеті, який і сама закінчила з відзнакою у 1982 році. Вона завжди тепло згадувала студентські роки, що були насичені не лише відмінним і цікавим навчанням, але й активною науковою і громадською діяльністю. Студенткою вона два роки очолювала Штаб факультету по роботі з абітурієнтами, а за матеріалами дипломної роботи, будучи аспіранткою першого року, робила усну доповідь на V Всесоюзній конференції з аналітичної хімії (Київ, 1983 р.). Як згадувала Ольга Антонівна, – це було «бойове загартовування» і сміливий крок її наукового керівника і наставника, доцента кафедри аналітичної хімії Людмили Іванівни Дубовенко, яка з перших днів спілкування розгледіла у допитливій студентці здібного аналітика і перспективного науковця.

Наполеглива щоденна праця, вміння та знання Ольги Запорожець стали запорукою успішного захисту у 1985 р. кандидатської дисертації «4-Діетиламінофталгідразид – новий хемілюмінесцентний реагент для визначення 3-d металів»; наукові керівники – д.х.н., проф. П'ятницький І.В., к.х.н., доц. Дубовенко Л.І. Дослідження, пов'язані з хемілюмінесцентним аналізом, були сферою її основних наукових інтересів у 80-90-х роках під час навчання в аспірантурі, роботи у науково-дослідній частині хімічного факультету (1985-1989 рр.) та на початку викладацької діяльності (1989-1993 рр. – асистент, 1993-1996 і 1999-2004 рр. – доцент кафедри аналітичної хімії). Про це свідчать чисельні наукові статті, авторські свідоцтва та патенти на винахід.

Як представник наукової школи академіка А.К. Бабка, Ольга Антонівна успішно розвивала створені ним наукові напрями, зокрема «Хемілюмінесцентний аналіз» і «Дослідження комплексоутворення в розчині». На початку 90-х років вона започаткувала і в подальшому у докторантурі (1996-1999 рр.) розвинула новий напрям – «Адсорбовані на кремнеземах аналітичні реагенти у комбінованих спектроскопічних і тест-методах аналізу». Саме цим дослідженням присвячена її докторська дисертація, успішно захищена у 2003 році.

Не зважаючи на складність роботи викладачів і науковців у «буремні» 90-ті, Ольга Антонівна залишалась вірною своїй улюбленій справі – якісно вчити студентів. Водночас вона була вимогливою і справедливою, вміла давати знання і ретельно контролювала успішність їх засвоєння. Студенти із захопленням слухали її лекції, не помічаючи плину часу працювали на лабораторних і семінарських заняттях. Курси, які викладала Ольга Антонівна, «Основи аналітичної хімії», «Інструментальні методи аналізу», «Фотометричний і люмінесцентний аналіз», «Кінетичні і ферментативні методи аналізу», «Дослідження комплексоутворення сучасними методами» вирізнялись динамічністю подачі матеріалу, логічною послідовністю, лаконічністю, ретельністю підбору матеріалу. Для своїх лекцій Ольга Антонівна опрацьовувала інформацію з багатьох джерел: підручників, монографій, сучасних наукових статей, вдало її структурувала, узагальнювала, поєднувала зі своїм власним науковим доробком, щоб стати

* Проф. Ольга Антонівна була заступником головного редактору журналу «Методи та об'єкти хімічного аналізу».

для студентів непохитною гранітною основою їхніх хімічних знань. Усі знали: маючи конспект лекцій Ольги Антонівни, можна підручників не відкривати – краще не знайдеш. І так було усі 30 років викладацької діяльності, до останньої її лекції… Сучасні підходи і методологію її розробок викладено у чисельних навчальних посібниках, трьох колективних підручниках, зокрема «Хімія: підручник для студентів вищих навчальних закладів», 2014 р..

Уважною і вимогливою Ольга Антонівна була і до своїх дипломників та аспірантів: кожна експериментальна залежність мала бути підтверджена і пояснена теоретично. Відхилення від традиційної теорії вітались – за ними крились відкриття… Неочікуване плато ізотерми сорбції, вимивання модифікатору з поверхні, відхилення від лінійної залежності – завжди ретельно перевірялись, щоб далі ґрунтувати нові пояснення, давати поштовх новим дослідженням. Вже професором, а це вчене звання було присвоєно їй у 2004 р., Ольга Антонівна із задоволенням практично показувала, як краще провести ту чи іншу аналітичну реакцію; не звертаючись до майстрів, вміла полагодити терези чи інший прилад. Вона вміла поставити сучасне наукове завдання, окреслити шляхи його вирішення, передбачити розвиток певного напрямку набагато вперед.

Ольга Антонівна – надзвичайно талановитий педагог і наставник – безпосередньо підготувала близько 100 висококваліфікованих фахівців-аналітиків (магістрів і спеціалістів), які працюють не лише в Україні, але й у провідних світових університетах, наукових установах і компаніях, зокрема у Франції, Великобританії, Німеччині, Чехії, США, Сінгапурі. Під її керівництвом захищено 15 кандидатських дисертацій, зокрема 2 на здобуття PhD у Франції. Робота кожного її дипломника, аспіранта, співробітника завжди була конкуренто спроможною і актуальною.

На кафедрі продовжує розвиватись новий науковий напрям «Люмінесцентні зонди для біохімічних і медичних досліджень», започаткований Ольгою Антонівною у співпраці з колегами з кафедри органічної хімії Шевченкового Університету та Лабораторією біофотоніки і фармакології Університету м. Страсбург.

У 2007–2014 рр. проф. Запорожець О.А. працювала заступником декана з навчальної роботи хімічного факультету, активно сприяла переходу хімічного факультету на кредитно-модульну систему організації навчального процесу, брала безпосередню участь у розробці нових навчальних планів, зокрема і академічної мобільності студентів. У 2018 році була координатором запровадження на хімічному факультеті нових міжкафедральних освітніх програм ОС «Магістр»: «Фармацевтична хімія», «Медична хімія», «Косметична хімія».

З січня 2013 року Ольга Антонівна очолювала кафедру аналітичної хімії. Була Головою Наукової ради НАН України з аналітичної хімії, багато років брала участь у роботі спеціалізованої Вченої ради хімічного факультету із захисту дисертацій, експертної ради ВАК України, була експертом видавництва Elsevier, редактором міжнародного журналу «Chemical Papers», входила до складу редколегій журналів «Методи і об'єкти хімічного аналізу», «Вісник Київського національного університету».

Широке коло наукових інтересів проф. Запорожець О.А. у галузі аналітичної хімії підтверджують понад 300 публікацій у провідних вітчизняних і закордонних виданнях, 50 авторських свідоцтв і патентів на винахід. Сила її розуму і енергія вченого присутні у блискучих розділах колективних монографій «Вода. Индикаторные системы» (2002 р.), та «Індикаторні системи та композиційні реагенти для екоаналізу та скринінгового контролю якості фармпрепаратів та продуктів харчування. В кн.: Охорона навколишнього середовища» (2006 р.), що стали значимими узагальненнями важливих наукових напрямків.

Ольга Антонівна була ініціатором і організатором щорічної наукової міжнародної конференції «Київська конференція з аналітичної хімії: сучасні тенденції», яка з 2014 року об'єднує хіміків-аналітиків України і зарубіжжя. Підготовка до конференцій розкрила новий потенціал – дослідження історії кафедри аналітичної хімії, що лягли в основу колективних монографій «Анатолій Кирилович Бабко. До 110-річчя від Дня народження» (2015 р.) та «Становлення й розвиток аналітичної хімії в Київському університеті» (2018 р.).

За значний особистий внесок у розвиток національної вищої освіти, підготовку висококваліфікованих фахівців, багаторічну плідну наукову і педагогічну діяльність професор Запорожець О.А. нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня, її наукова діяльність відзначена преміями імені Тараса Шевченка (1995 р., 2016 р.), Нагородою Ярослава Мудрого.

У своїй діяльності Ольга Антонівна відзначалась високопрофесійними якостями науковця, керівника, досконало володіла справою, якій присвячувала усю себе. Вміла організувати, надихнути на нові звершення, пильно стежила за останніми тенденціями науки. Ми запам'ятаємо її енергійною, чуйною людиною, мудрою порадницею, чарівною жінкою.